

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Ocak 1959

MEHMET HALİT BAYRI SAYISI

İÇİNDEKİLER:

- MEHMET HALİT BAYRI İÇİN - - - Yusuf Ziya DEMİRCİOĞLU
TANTANASIZ YAŞIYAN DEĞER: BAYRI - - - Prof. Hilmi Ziya ÜLKEN
ÇRNEK OLACAK BİR HAYAT - - - Ahmet Kutsi TECER
İSTANBUL RADYOSUNDA BAYRI Râkım ZİYAOGLU - Türker ACAROĞLU
TÜRK FOLKLORUNUN BÜYÜK USTASI - - - Cahit ÖZTELLİ
MEHMET HALİT FEDAKAR BİR ÜLKÜCÜ İDİ - - - Abdülkadir İNAN
TÜRK FOLKLORUNUN BÜYÜK MÜTEHASSİSİ: M. HALİT BAYRI ATSIZ
KAYBETTİĞİMİZ BÜYÜK FOLKLORCU - - - Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU
FOLKLORCU MEHMET HALİT - - Ord. Prof. Ziyaettin F. FINDIKOĞLU
TÜRKİYE HALK EDEBİYATI ÅLEMINİN KAYBI M. Sakir ÜLKÜTAŞ
EDEBİYAT TARİHÇİMİZ BAYRI - - - Mehmet GÖKALP
MEHMET HALİT BAYRI'YI ANARKEN - - - Mahmut R. GAZİMİHÅL
BAYRI'YI ANIS - - - Sadı Yaver ATAMAN
BAYRI'NIN HAYATI, ŞAHSİYETİ, ESERLERİ - - - İhsan HİNÇER
DAYIMIZ İÇİN - - - Hayrullah ONURAY - Mihrişah DAMGACI
HALİT BAYRI'DA KITAP SEVGİSİ - - - Arslan KÄYNARDÄG
BAYRI'NIN ÅŞIK REMZİ AKBAS MAHLASILE YAZDIĞI BİR ŞİİR: HİC
VATAN, DÜNYA ve MILLİYET GAZETELERİNE TEŞEEKÜR

Sayı: 114

Kuruş: 50

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFÂ ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Ocak 1959

MEHMET HALİT BAYRI SAYISI

İÇİNDEKİLER :
MEHMET HALİT BAYRI İÇİN Yusuf Ziya DEMİRCİOĞLU
TANTANASIZ YAŞIYAN DEĞER : BAYRI Prof. Hilmi Ziya ÜLKENCİ
ÖRNEK OLACAK BİR HAYAT Ahmet Kursi TEGER
İSTANBUL RADIOSUNDA BAYRI Râkim ZİYAOGLU Türkler ACAROĞLU
TÜRK FOLKLORUNUN BÜYÜK USTARı Cahit ÖZTELLİ
MEHMET HALİT FEDAKÂR BİR ULKUCU İDİ Abdülkadir İNAN
TÜRK FOLKLORUNUN BÜYÜK MÜTEJJASIRI : M. HALİT BAYRI ATSUZ
KAYDETTİĞİMİZ BÜYÜK FOLKLORCU Hikmet Turhan DAGLIOĞLU
FOLKLORCU MEHMET HALİT Ord. Prof. Ziyaettin F. FINDIROĞLU
TÜRKİYE HALK EDEBİYATI ALLEMİNİN KATBI M. Şakir ÜLKÜTAŞ
EDEBİYAT TARİHÇİMİZ BAYRI Mehmet GÖKALP
MEHMET HALİT BAYRI'YI ANARKEN Mahmut R. GAZİMERAL
BAYRI'YI ANIS Sadî Yavuz ATAMAN
BAYRUNIN HAYATI, SAHSİYETİ, ESERLERİ İhsan HİNCER
DAYIMIZ İÇİN Hayrettin ONURAY — Mihrişah DAMGACI
HALİT BAYRI'DA KİTAP SEVGİSİ Arslan KAYNARDAĞ
BAYRI'NIN ASIK REMZİ AKRAS MAHLİSILE YAZDIĞI BİR ŞİR : HİC
VATAN, DÜNYA ve MILLİYET GAZETELERİNE TESEKKÜR

Sayı: 114

Kuruş: 50

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFА ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

daha ucuzdur...

...çünkü FAY miktar itibarıyle daha fazladır, kalite bakımından daha üstünür... dolayısıyle fiyat bakımından çok daha ucuz gelir. Harika temizleme tozu FAY'ın, bıçak, çatal, kaşık, fayans, emaye ve madeni eşya ile bilümum temizlik işlerinize getirdiği kolaylık ve süratten siz de istifade ediniz... hemen bugün FAY ALINIZ.

Fay Temizleme Tozu, Puro Sabun Fabrikasının yeni tesislerinde, mühendisler tarafından hususî formülle imal edilmektedir.

Daha İyi HERSEYİ ✓ TEMİZLER

Evinde, Fabrikalarda, Mekteplerde, Hastanelerde, Otelhâerde, Lokantalarда ve bilümum temizlik işlerinde

fay

Yıllık abonesi 6,
altı aylık abonesi 3
Liradır.
Yurd dâsi senelik abone
2 doldardır.

Yazı İşlerini Füilen İdare Eden Mes'ul Müdür : İ. HINGER

Adres: Yesildirek, Sultanmektebi Sokak, No. 17, İstanbul

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Adres: deg'şirmelerde ücret alınmaz.
Basılmışın yazılar istenince geri gönderilir
Ekleigil Basımevi

1817

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUSU: AGUSTOS 1949
AYDA BİR DEFÂ İSTANBUL'DA ÇIKAR, HALKILIGISI DERGİSİ
SAHİBİ: İHSAN HINGER

No. 114

OCAK 1959

YIL: 10 — CILT: 5

Mehmet Halit Bayrı İçin

Yazar: Yusuf Ziya DEMİRCIOĞLU

ri altında beraber geçirdiğimiz ve çalışma senelerin hatırlarını büyük bir elem ve teşsür içinde tespite çalışacağım.

İste fânilik. Ölüm Mehmet Halit'i de aramızdan aldı. Türk Folkloru'nun en kıymetli ve mahsûldar bir uzvu tipki çalışmalarında olduğu gibi sessizlik ve tevazu içinde topraga giriverdi. Onun için ne kadar kederlensek, yaşı tutsak yeridir. Zaten maddî verimi olmayan bu sahâhîn mensupları ve meraklıları pek azdır. Onun için bu ölümü ağır zayıat olarak kaydetmek gerekir. Hele ölü Mehmet Halit olunca yokluğunun ehemmiyeti ve azameti bir kat daha artar, kederlerimiz fazlaşır; çünkü onun yerine gelecek ve onun yokluğunu dolduracak bir fâni kolay kolay bulunamayacaktır. Bânaenâleyh Mehmet Halit'in ölümü dolayısıyle bütün ilim ve folklor âlemi teseli ve tâziyete muhtaçtır.

Onu çok eski tanırırmış. Fakat mesai arkadaşlığımız başlıyalı otuz seneyi biraz geçti. Şimdi bu otuz yılın arasından kadırsinas Türk Folklor Araştırmaları mecmâusun Mehmet Halit için çikaracağı nüsha için benden istediği malûmatı seçip çıkarmak çok zor ve belki de hatâlı olabilir. Çünkü Onu kusa ve kusursuz yazmak aynı zamanda onun hayat ve eserlerini çok iyi bilen ve takiben folklorcu arkadaşların da mecmâuya gececek olan yazılarına müsalt yerler bırakmağa çalışmak bana hâkim olmaktadır. Bu iki endişenin tes-

mağâ, Anadoludaki muhabirliklerden gelen madde ve malzemeler tasnif ve tesbit edilmeye, ilmî encümenler teşkiline başlandı. Bu iç faaliyetler devam ederken dış faaliyetlerden geri durulmuyordu. Meşhur halk sairleri için günler, ihtifâller yapılmıştır. Halk şarkular ile sık sık konserler veriliyordu. Aynı zamanda Ankarada Umumi Halk Bilgisi Kongreleri akt ediliyor. Memleketin dört bir tarafından gelen murahhasılarla umumî bir folklor seferberliği göze çarpıyordu. Yine bu sıralarda İstanbulda kitap, mecmua ve malzeme nesriyatı çok artmıştı. Bütün bu çalışmalar tek başına Mehmet Halit idare eder, resmi vazifesinden çıktıktan sonra gece yaralarına kadar çalışırırdı. Onun aynı zamanda Belediyede de üzerinde Nesriyat ve İstatistik Müdür Muvâlinliği gibi çok ciddi ve ağır işler bulunmaktaydı. Vakitten, zamandan kazanmak için folklor çalışmalarını Konservatuvara bir odaya nakletmeye mecbur olduk. Az zaman zarfında bu oda kitap ve mecmularla doldu. Buna ilâve olarak ikinci bir oda daha temin edilerek nesriyatın bir kısmını oraya getirdi. Mehmet Halit, bu kadar yorucu ve devamlı çalışmalar arasında bir yandan da kendi eserlerini nesre başlamıştı.

Günün birinde Konservatuvar Beyoglunda başka bir binaya taşıdığı vâ
VATAN, DÜNYA ve
MİLLİYET'E TESEKKÜR

Memleket kültüründe, halk edebiyatı ve folkloruna ömrünün 40 yılını veren, 18 eserlik kitap hazırladı, yasınıyan, 17 eserini de neşredilen, içeri hazırlayan ve 27 Ekim 1958 pazartesi günü 62 yaşında aranızdan ayrılan büyük ve mütevazı ilmî adamı Mehmet Halit Bayrî'nin vefatını, Dergîmiz bir bütçede bütün İstanbul gazetelerine duyurdu.

28 Ekim 1958 salı günü verilen bo acı haberî Dânya, Vatan ve Millîyet gazeteleri okuyucularına duyurdu. Diğer gazeteler ise, bir satırda olsa bu büyük kaybı haber vermek istememişti. Hâzır gazete'ye tekrar bas vurduk. Geç te olsa, bu kaybın bir kişi satırda dayanulmasını rica ettilik. Aldığımız cevap bizi dehset içinde bıraktı:

Bahâullah'ın büyük yaşı işleri müdürü'leri Mehmet Halit Bayrî adında bir kimseyi tanıtmuyorlardı!

kit eski binada bütün nesriyat hep Mehmet Halit'in üzerinde kalmıştı. Halkbilgisi Derneği kendi yavrusu gibi medrese odalarına, Halkevlerine, sıraya buraya daima taşımağa alışmış olan Mehmet Halit, yine bu eserlerin başında kaldı.

O kendini Türk Folkloru'nun cazibe sine kaptırmış, mukaddes bir cennete tutulmuştu. Ciddi ve muntazam çalışmadan hiç ayrılmaz, tatkiklerinde daima ilmî usullere dayanırdı. Çok defalar maddi zorluklar, hattâ imkânsızlıklarla karşılaşıldığı halde yine onda hiç bir bezginlik, yâşılık görülmeyecekti. İşte, bu sâyin, çetin mücadelenin bütün mahsûllerî, şimdi ilmî tatkikler, araştırmalar yapacak olan yeni ve münevvir nesiller için çok geniş bir sahâyi kapılmış bulunmaktadır. Onunla Garbî Anadoluya yaptığı bir tatkik seyahatinde Dursunbey'de çok bol folklor malzemesi gördüğü yakıt bana: «Aman Yusuf Ziya Bey, Belediyeden bir ay iz'in daha alalım, burada çalışayım. Hiç kimse denmasraf ve yol harçlığı istemem», demiştir.

Memleketime gitmezden evel bir gün onu Tûrbe'de görmüştüm. Bana: «Ya-hu, neredesin, seni görünce içim açılıyor, hâtıralarım dalgalanıyor, birgün Çocuk Es'rgeme Kurumu'na bana gel, beraber çalıştığımız günlerin hasret ve hâtıralarını analım. Buna çok ihtiyacım var», demiştir. Heyhat, ben Memlekette iken onun ölüm haberini her hangi bir ölü gibi gazetenin birisinde okudum. Çok acı duymustüm. Böyle ask ve feragatla çalışıp, kütüphaneleri dolduracak kadar millî kültür eserleri meydana getiren Mehmet Halit'i bereket versin yakından, uzaktan tanınan İl'm ve edebiyat mensupları ve Belediyedeki takdirkâr arkadaşları ebedî makâmına kadar götürmüştür. Sessiz ve mütevazı, kendi köşesinde çalışan insanların diînâvâda nasipleri bundan fazla olamaz. Onlar manevi zevklerle avunur, gidalanırlar.

Biz, istedigimiz takdir ve alâkayı millî kültür kaynaklarına iğlecek olan genç ve kadirînas neslimizden bekliyelim.

Tantanasz Yaşıyan ve Ölen Değer :

O, Geceyi Gündüze Katan Bir Folklorcuydu

Yazar: Prof. Hilmi Ziya ÜLKEM

Son günlerin ard arda gelen ödenilmez kayıplarından biri de Mehmet Halit Bayrî'dir. Ne talihsiz tespît! Klâsik edebiyatımız zirvesini, yeni edebiyatımız en dinamik ruhlarından birini, halk edebiyatımız yorumak bilmez folklorcusunu kaybetti. Mehmet Halidi 1922 de «Anadolu» dergisini çıkarırken tanındı. Cağaloğlu'da, sonradan kolacı dükkanı olan küçük yazıhanede dergiyi idare ederken halk sairlerine ait ilk yazılarını hazırlıyordu: Aydînlara arasında bir kaç asırlık perde gekilmiş olan halk edebiyati kaynaklarımıza ilk defa aydınlığa çıkaran Rıza Tevfik ve Bahâ Sait olmusto. Türkülerin henuz hedeflerini bulamadıkları, şiirin köklerini Turanda aradıkları bir devirde Rıza Tevfik Bektâşı ve Âşık edebiyatının zengin hazinesine el koymuş, konferanslarıyla bu şiir dünyasının estetik değerini belirtmiş, kendi şîrleriyle bu umutluş alemi canlandırmıştı. Bahâ Sait de Bektâşîliğin esâslarına (Yâlınız şiirde kalmayıp) nüfuz etmiş, orada millî hayatın orijinal tarafını bulmaya çalışmıştır. Önce Türküler bu arayışa karşı ilgisiz kaldılar. Fakat yavaş yavaş isândılar ve benimsediler. Rıza Tevfik gibi koleksiyonu içinde «Hurûfi metinleri» cildini ve ôn sözünlü hazırlayarak bu yeni âlemi memleket dışında da tanıttı. Köprülü Zade Mehmet Fuat «Millî Tâtebbular» dergisinde Âşık edebiyatı üzerine tatkiki ile bu konuyu benimsediğini gösterdi. 1919 - 22 arasında bir geng nesil heyecanla kütüphanelere dalmış, eski «Cünknâme»lerin içinde halk şiirlerini taramaya başlamıştı. Halit bunların arasında idi. Çok heyecanlı fakat iyi teşkilâtlanmış olan bu gençlerden bir kısmı yoruldu. Bir kısmı dağılmış ve tek tek çalışmasına devam etti. Ahmet Kutîsî Tecer, Halûk Nihat Pepeyi, Ziyaeddin Fahri Fındikoğlu bunlardandı. Bu gençler 1927 de tekrar toplandılar. «Halk Bilgisi Derneği» ni kurdular ve bir kongre yaptılar. Anadoludaki hikâyeleri topla-

Mehmet Halit Efendi 1912 (1828) de

maya, türkilleri plâga almaya karar verdiler. Konservatuvar Müdürü Yusuf Ziya onlara yardım edecekti. Aralarında iki değerli Etnolog Hamit Zübeyr ile Prof. Mesaros da vardı. Bu kararların ilk mahsûlü olan «Halk Bilgisi Dergisi» büyük bir cilt halinde çıktı. Halit bunların arasında idi. Fakat bu kollektif teşebbüs uzun ömlüldü. Yine herkes teker teker kaldı. Müşterek çalışma güçsüzlüğü bir kısmını meyus etti. Bir kısmı tek başına çalışmaya başka çıkar yol olmadığını kanat getirmiş olacak ki, bir daha ne kongre oldu, ne ikinci bir cilt çıktı. Fakat çalışmaları devam ettiler.

İste bu dağılmış devrinde Mehmet Halidi İstanbul (Eminönü) Halkevîne bağlı «Halk Bilgisi Haberleri» ni senlerce yalnız başına çıkarırken görülvüyor. Hayatını daima çok sevdiği isânden

başka yerlerde kazanmaya mecbur olan Halit geceyi gündüzle katarak bu küçük «Haberler» dergisini kendi bulduğu folklor malzemesiyle doldururdu. Bu arada bazı eserler neşretti. 1932 de «Mannüler», 1933 de «Cumhuriyet devrinde halk bilgisi hareketleri», 1934 de «İstanbul argosu ve Halk tâbirleri», 1935 de «Balıkesirli bir şair» 1936 da «Belediye işleri klavuzu», 1937 de «Halk şairleri hakkında küçük notlar». 1939 da, «Halk âdetleri ve inanmaları» adlı kitaplarını neşretti. Halkevleri kapanmadan önce bazı iç anlaşmazlıklarla yüzünden «Halk Bilgisi Haberleri» ni çıkarmadan önceki çalışmalarını verimli bir kaynağundan uzaklaştırmıştır; o sırada hayatı gallesi de bir müddet kendine düşürmüştü. Güzelim İstanbul, günden güne dağılan semtleri yüzünden, eşi ege, dostla dostla buluşmadan mahrum bıraklığı için birbirimizi yıllarca göremeyizdik. Bir gün vapurda karşılaştık. Eski günlerin atesli çalışmalarını hatırlatıyordu. Sıhhatsızlığına rağmen hep aynı enerji ile birlikte bir dergi çıkarmaya çağrıyordu. Zanuan o zaman, dünya o dünya değildi. Mehmet Halit Belediye Bedestan müdürüüğünden tekait olmus, fakat kendi başına bir koza örey gibi işini bırakmamıştı. 1949 da «İstanbul folklorunu», 1956 da «On dokuzuncu Yüzyıl Halk Şairleri» ni, 1957 de «Yirminci Yüzyıl Halk Şairleri» ni neşretti.

Bir gün telefonla beni Bedestene davet etti. Hususî bir seyden bahsedeceğini söyleyordu. Orada bir kasa açtı, altı elit eden neşredilmemiş yeni eserlerini gösterdi. Bunları naşir bulamamaktan sıkayı etti. «Universite bu kitapları basamaz mı? Bütün hayatının mahsüdüdür. Burada topladıklarımı evvelce hiç neşretmemiştüm. Büsbütün yeni seyler...» dedi. Üniversitenin bu sahadaki yardımalarını, mesele Sadettin Nûzhetin iki ciittlik «Türk musikisinin güfteleri» ne de bir eserini hatırlattı. Vâkat dedikleri doğrudu. Fakat o tarihte Üniversitenin yayın işleri çok gilesmiş, bütçesi iç ihtiyaclarını bile gideremiyacak kadar daralmıştı. Onu meyus

etmemek için bir çare arayacağımı söyledim, fakat tahminlerim doğru çıktı. Üniversite bu eserleri neşredemedi.

Zavallı Halit! Sonra bu müsveddeleme ne yaptı? Kime bıraktı? Bir vasiyeti var mıdır? Bu bir hayat mahsulünü kim koruyacak? Bunları hayava savrulmadan kim kurtaracaktır? Avrupa'da çok sağlam bir noterlik müsesesi vardır. Miellîflerinden birçoğu oradadır. Negredemedikleri bazı eserler bırakırlar. Bu eserler vasiyetnameyle beraber noterlikte, en emin bir yerde saklanır. Terekelerde perisan olmaz. Günün birinde akademiler, üniversiteler bu eserleri gözden geçirir, nesre değer olanlarını tasnif ederek, hattâ tamamlayarak nesre devam ederler. Halidin kitapları da böyle emin bir şekilde saklanmalı, incelenmelî ve neşredilmeli dir. Mehmet Halit Bayrı müünzevi, gösterisiz hayatı gibi gösterisiz bir ceneze töreni ile dünyadan uzaklaşmıştır. Fakat bu çalşkan ari edebiyatımızın en zengin hazinelerinden birine el atmış ve çok bal getirmiştir. Şiiri yapan kadar ona milletin şuur — alır hazineinden malzeme ve gıda getirenlerin de değerini tanımlı ve daima hatırlamalıyız. Tantunasız ve saltanatsız bir hayatın bu yorumlaz ari hayatının unutulmaz tarafını ondan sonra gezen nesillere tanıtma-lı; böyle değerlerin asia milletin hafızasında kaybolmayaçağım göstereceğiz.

Bayrı 1935 de çalışma masasında

Onun Ardından :

Türk Folkloru'nun Büyük Ustası

Vazan: Cahit ÖZTELLİ

Halit Bayrı öldü. Türk folkloru büyük bir ustasını kaybetti. Onu, müsterek dostumuz Hınçer'le birlikte, Belediye Mezar İdaresine giderek tanıdım.

Birkaç yıl sonra emekliye ayrılmıştı. İkinci görüşmemiz yine Hınçer'le birlikte Çocuk Esirgerme Kurumu'nda oldu. Yine çekmecesi, masası, makaleleri, araştırmalarıyla dolu idi. Yazdıklarını bastıramadığından, folklorumuzun bir elden idare edilmediğinden, bir enstitümüz bulunmadığından sıkayetteci idi.

Bu iki görüşmeden sonra bir daha görüşmemedik. Ama ben onu enaz yirmi yıldan beri tanıydım. Halk Bilgisi Haberleri'ndeki yazıları, kitapları çok sarıyordu beni. Sanki uzaktan bana yürüyeceğim yol için ışık tutuyordu. Saz şairleri üzerindeki çalışmaları gerçekten yorucu fakat o kadar da değerliydi.. Onun hemen bütün yazıları yarına kalacaktı. O, bütün ömrünü bu yola vermiş bir kişi... Onunla yola çıkanlardan hiçbirisi işi sonuna kadar götürüremediler. Yalnız o, durmadan, yılmadan yazdı, araştırdı, malzeme topladı... İmkân bulduğu kadar da yayınladı. Onun bu yönünü görmek için Türk Folklor Araştırmalarının ikinci cildinde yazdığı hâtıralarına bakmalıdır.

Bay Yaşar Nabi benden XIX ve XX. yüzyıl saz şairleri için iki kitap hazırlamamı istediği zaman kendisine H. Bayrı'yı salık vermişistik. Çünkü, o bu çağların en öneşiz kişileri üzerinde bile çalışmış, Ben ise öneşizleri olan Seyran, Derili, Dadaloğlu üzerindeki çalışmalarımı Varlık'ın Türk Klâsikleri serisinde bastırmıştım. Bu tavsiyemin ne kadar yerinde olduğunu kitapları çıktıktı zaman gördük.

Onun titiz çalışmalarının son belgesi, ölümünden az önce çikan «Gevher» şairleri oldu. Bu son eserini henüz elime almıştım ki gazetelerden ölümünü öğrendim. İçimde boşluklara doğru bir şeyin kopup gittiğini, kuvulara atılan taşın çiğardığı uğultulu sesi duyar gibi ol-

Mehmet Halit Bayrı 1925 (1311) de

dum. Eleştirmek için bu son eserini karıştırırken bütün ömrünü bu yola veren adamın macerasını düşündüm. Türk folklor çalışmalarının gelişmesi, disiplinli bir duruma gelmesi için çırpındığını düşündüm. Su işlerin değerini anlayan, folklorun millî sorumluluğunu üzerine alan bir makamın bulunmayacağına, üniversitelerimizin ilgisizliğine içten yandı. Bayrı bu işler için değerli bir adamdı.. Ne yazık, lâyık olduğu yeri bulamadı. Çalışmalarından karşılık beklemedi. Tabutunun arkasında yefali birkaç dostundan başka kimse görülmedi. O yolculuğa sen böyle garip garip mi gitmeli idin. Ne yaparsın, «Bir garip olmuş diyeler — üç günden sonra duylar... Tanrı yarhgasın...

Yeri Doldurulmaz Bir Kiyemet :

Örnek Olacak Bir Hayat

Yazar: Ahmet Kutsi TECER

Onunla ne zaman, nerde tanışmıştık? Şimdi lycéo hâitre-işyâniyorum. Herhalde Mütareke yillarda, büyük bir ihtiyâlde Dergâh'ın ekiği: sularında olacakt. O zaman Divanyolu'nda, Nuruosmaniye'de, Sultanahmet'te bazı kahvehaneler vardı. Hattâ bu sonucusunun adı: «Akademî» idi. Üniversitedeki gençlerin, gene gâzilerin, gen yazarların toplandıkları yerler bu kahvelerdi. Üniversitedeki hocaları, sanat ve fikir-adamları, tanınmış sahiyetler de buralara gelirdi. Ben bir çok dostluklarımı bu kahvehanelere borçluyum. Mehmet Hallî'e de bu çevre içinde tanışmıştım.

O zaman, Mütareke'nin basını altında, bu kahvehanelerde bulusan gençlik, bugün bile hasretîn çekliğim hâminâhî, hayecanlı bir hâl ve sanat havası içinde teneffüs edebiliyor, memleket ve millet davaları ile de yakından ilgilendi. Burada toplanan gençlik iki zümreye ayırlabiliyordı: Mütareke ile ordudan terhî edildikten sonra, yarida kalan okumalarını tamamlamak üzere Darülfünûn'a, yüksek okullara, güzel sanatlara devam edenler; Mütareke İlân edildiği vakti, ağabeylerinden birkaç yaş küçük oldukları için askera alınmadan okumalarına devam edeler.. Her iki zümreye giren gençler, büyük bir futuanın kışkırtıcı hisseleriyle, bir seyir yazmaya sürekliydi. Nitelikte daha Mütareke yillarda gene yazı hoveilleri arasında o da kendine bir yol seçmiş: Edebiyat makaleleri yazardı.

Memuriyet hayatı ona kendi çalışmalar için pek az vakit bırakıyordu. Onun için geceli de gündüre katılmaya alışmıştı. Bu yorucu çalışma hayatı ömründen sonuna kadar devam etmiştir. Tabii, emeklerinin boş gitmesine razi olamadı. Memuriyet hayatında is çikarmaya alışmıştı. Onan için hayatı da kâlem eline aldıgı vakti, bu is daima makale ile neticeleşen olurdu. Döleyâle bu hayat ritmi onu daima kısa vadeli işlere zorluyor, uzun araştırmalar, teorik çalışmalar yerine onu özü, küçük incelemelere götürüyordu. Nitelik bir başlığı bütün eserler -bânlarının sayısı oldukça çoktur- hâtta en fazlı olanları ble, yanına getirilmesi, veya birbirini üzerine konulması müstakil şâşılmalardır.

Mehmet Hallî'nın umumi edebiyat bâhlîlerinden halk edebiyatı konularına aitleri, belki biraz da bu çalışma sistemi ile ilgiliydi. Esasen Mütareke yillarda halkın edebiyatı konuları yenî ve meghîl bir saha olarak duruyordu. Ziya Gökâpîn, Fuat Röpüllü'nün yâztları bu yenî eğiti hazırlamıştı. Kitaplıklarında, hâsunî ellerde bir takım cümleler, mecmâular hânenî taranmışdı. Her gün yeni bir halk sahî keşfediliyor, her gün ekili yazmalarдан yeni yeni kâsmalar, destanlar çıkarılıyordu, yayınıyordu. Bu türülü çalışmalarla ilim bir hâlyet ve-

14 Mart 1929'da Ankara'da toplanacak olan 1. Halkbilgisi Derneği Kongresine giderken. Soldan sağa: M. Halit, Yusuf Ziya, Ahmet Kutsi.

meraki bu hâsusiyetle birleşine onu daima kalem yürütmeye, bir seyir yazmaya sürekliydi. Nitelikte daha Mütareke yillarda gene yazı hoveilleri arasında o da kendine bir yol seçmiş: Edebiyat makaleleri yazardı.

Memuriyet hayatı ona kendi çalışmalar için pek az vakit bırakıyordu. Onun için geceli de gündüre katılmaya alışmıştı. Bu yorucu çalışma hayatı ömründen sonuna kadar devam etmiştir. Tabii, emeklerinin boş gitmesine razi olamadı. Memuriyet hayatı da kâlem eline aldıgı vakti, bu is daima makale ile neticeleşen olurdu. Döleyâle bu hayat ritmi onu daima kısa vadeli işlere zorluyor, uzun araştırmalar, teorik çalışmalar yerine onu özü, küçük incelemelere götürüyordu. Nitelik bir başlığı bütün eserler -bânlarının sayısı oldukça çoktur- hâtta en fazlı olanları ble, yanına getirilmesi, veya birbirini üzerine konulması müstakil şâşılmalardır.

Mehmet Hallî'nın umumi edebiyat bâhlîlerinden halk edebiyatı konularına aitleri, belki biraz da bu çalışma sistemi ile ilgiliydi. Esasen Mütareke yillarda halkın edebiyatı konuları yenî ve meghîl bir saha olarak duruyordu. Ziya Gökâpîn, Fuat Röpüllü'nün yâztları bu yenî eğiti hazırlamıştı. Kitaplıklarında, hâsunî ellerde bir takım cümleler, mecmâular hânenî taranmışdı. Her gün yeni bir halk sahî keşfediliyor, her gün ekili yazmalarдан yeni yeni kâsmalar, destanlar çıkarılıyordu, yayınıyordu. Bu türülü çalışmalarla ilim bir hâlyet ve-

ARAŞTIRMALARI

rildiği takdirde sahîbine millî heyecanını tatmin edici bir hâz da saglayabiliyordı. Mehmet Hallî bu alandaki çalışmalarla ilim bir hâlyet vermek suretiyle hayat şartlarına ve mizâneâ en uygun bir yol seçmiş, böylece, ekitâbi yoldan Folklor sunularına da ayak basmıştı.

Görgî Mehmet Hallî sir, mikaye gibi yüzü esitlerde de hemzî ülgisini kesmemisti. Anadolu dergisinin ekiği zamanlar bile (1924) onun bazı manzumeler yaşamışlığına hatırlıyor. Bu tarihten sonra kendini bütîn bütîn makâfeye verdi. İle-le 1928'de Halk Bilgisi Derneği'nin İstanbul subesi ni şemâk işi ona birakılmış. Mehmet Hallî tamâm ile halk edebiyatı ve folklor çalışmalarına bağlandı. Derneği İstanbul şubesini o idare ediyor, o anında tutuyor, bütîn muhabâbereleri o yapıyor. Halkbilgisi Haberleri'ni de o çikartıyor. Ankara'daki genel merkez, Ziya Fâhi'nin (Ordinaryüs Profesör Z. F. Fındıkoglu) oradan ayrılmışla bütîn dinamizmini kaybetmiş, bir yıl içinde hâreketsız, durgun bir hâle gelmiş. Buna karşılık, İstanbul subesi, Mehmet Hallî sayesinde 1932 yılına kadar asıl merkezin yerini alarak devam etti.

Mehmet Hallî'nın şâşîyeti de Halkbilgisi Derneği'ne başlayan hummalı çalışma devresi içinde gelişir. Bir çok kıymetli etüdüleri bu zamana aittir. Ona yakından tanıyanlar bilir: Derneği yaşıtmak uğradıkları sabırı calışması, sessiz feragat içindeki yordulmak bilmez gayreti, Halkbilgisi Haberleri'ni çikartmak hissûsundaki dedâkârlı, sebatı insanı hayran bırakır. On yıl devam eterek yakınlığı Halkbilgisi Haberleri'ni şâşîyetinin bir belgesidir.

Ben 1928 başında Fransa'dan henüz dâmmıştım, Mehmet Hallî İstanbul'da Halkbilgisi Derneği'nden subesi kurduğun sırâdarda ona küçük yardımçı oldu. Ozanlar Konservatuvarı müdürü olan Yusuf Ziya Demirelioğlu'nun odasında toplanır, derrick işlerini konuşurdu. Bugün bile, o toplantılarımızda şâsimi heyecan hatırlarken her iki dostumun sevgisini içinde taşımasa olarak duyarım, 1932'de üçüncü bir kâğıt İstanbul temsilisi olarak Ankara'daki kongreye katılmıştık. Yola ektiğimiz arada Mehmet Hallî biraz rahatsızdı. Seneler geçti, nezaman Hallî'le buluşmak bu seyahatî hâtiler, «Kutsîcîm, bu seyahatî senin göstergedîn alâkayı asta unutmanas dîye vefâkarlık, dostluk gösterirdi. Gerçekten Mehmet Hallî şâsim, velâh, güvenilir bir insan, açık kalılı bir dost idi. Bu dost erken ayrıldı aramadı.

Ankara'ya birlikte yaptığımız bu seyahatten başka onun ble de Balkâksâr çevresinde yaptığı bir torklar gezisi vardı. Buradaki incelemelerin kitâb'hâline toplanmıştır. Bu iki ayrılmış doğuda şâsim boynuna İstanbul'da yaşamış, doğup büyüdüğü bu şehrin folkloru hakkında kıymetli eserler hazırlamıştır.

Mehmet Hallî'nın eserleri zamanla değerlerinden kaybetmemiştir. Günümüzde bir çalışma mabûsi olan bu eserler, en başta halk şârlı bakkondaki incelemeler, her zaman ibnâ konuya alt kaynaklar arasında kalacaktır. Henüz bir bilâmmâs olan kitâpleri de yayılmışsa karşımda çalışkan bir hayat şenliği bulacağım di onun şâşîyetini yoran da bu sessiz, titiz ve dolgun calışmadır.

1823

İst. Radyosu Bel. Saatinde :

Halit Bayri

Konuşan: Râkim ZİYAOGLU

Gegen ay içinde sessizce toprağa tovdı olunan Mehmet Halit Bayri, İstanbul Belediyesinde yillarda hizmet etmiş, bir çok konunun müdürünlüğünde bulunmuştur. Son yıllarda emekliye ayrılmış, Çocuk Eşrefeme Kurumu'nun İstanbul Merkez Müdürlüğü'nde görev yapmaktadır.

Mehmet Halit Bayri, memleketimizde ilk folklor ve halk edebiyatı çalışmalarının başında gelen zatıdır. Yayınlaması 20 ye yakın eserî vardır. Bugün bir nüshası bile zor bulunabilecek folkloru sit eserler arasında ancak bir elâzı-yayınlanan olan İstanbul Folkloru adlı eseri, yollar boyunca değerini muhafaza ederek bir kuvvet taşıyacaktır.

Eski İstanbul hayatının multîelli parçaları onun kitâplarında canlı bir şekilde bugünkü nesillere nakolunur.

Bayri, folkloru sit eserlerini masa başında değil, halk arasına girecek yazdı, İstanbul'un multîelli köşelerini dolaşarak, geleneklerini, geleneklerini dîniyyerek, mâslâhâlarını, mânilerini, kospalarını, bânlâcederlerini tâtan tutan elde ederek önlümüze serdi ve aranmadan anınsız gitti.

Hüseyin Rahmi ve Ahmet Rasim, yılan-kavı sokakları, sîsîa cumâbâri, hîribîne dayanmış saçılı evleri, bekkeleri, sopaları, tulumhaedârin nârası, çeşili sattedan, bayram yâzileri, mesireleri, inanc ve hîrafeleri ile eski İstanbul Hayatını roman ve makâlelerinde anlatmışlardır. Halit Bayri ise, binbir parça bu hayatı ayne nakletmekle işlifi etti. O kaybolan bir içkendan son pareçasıdır. Her âlî de Eski İstanbul Hayatını bulmakla kurtardılar ve o devri tarîh olarak yaşıyorlar. Nur içinde yaşıyorlar.

İstanbul Belediyesi, şehrî hizmet eden pre sükranârdır. Şehirler, gerçekten manevî değerlerini her sahâde kendilerine hizmet edenlerden kazanırlar ve cogâltılar.

7.11.1958

Istanbul Radyosu

Not : Aynı gün İstanbul Radyosunda Derleme Müdürü Türkî Acaroğlu da Bâlap Sevenlerle Başhâsa Saatinde Bayri ve Eşrefleri Hakkında bir konuşma yapmıştır.

Halkbilgisi'nin memleketimizde derin tabakalarla kadar yankılar yaratması, onun hem ilim tabubâle, hem idealist bir ruhla gerçekleşen feragâtlı eğitimine çok sey börcüdür.

Hârisâ önde hâmetle, hayranlıkla eğlensin.

Türk Folkloru'nun Büyük Mütehassisi :

Mehmet Halit Bayrı

Türk Folkloru'nun en büyük mütehassisi olan Halit Bayrı, talihsiz doğmuş insanlardan biridir. Onu, 30 yılı aşkın bir zamanından beri tanıdım ve hayatım bilden için bunu selâhiyetle söylıyorum. Kendisini benim kadar tanımış olanlar, sakaci haline ve sözlerine bakarak onu dört başı mamur bir insan sanabilirdi. Halbuki Halit, devamlı latifelerine ve güler yüzüne rağmen tamamı aksı bir hayatın ve talihinin insandır. Belki de bunun içindir ki su kati hakikattar dünyasında, kendisini bir hayal alemine kaptırmış, öyle yaşamış ve ihtiyatlı bunda bir tezelli bulmuştur.

Çalışkandı. Dünyaya eğlencenek için değil, bir iş yapmak için geldiğimize inanmış, bütün ciddi insanların gibi o da bilgisinin kendisini yönləttiği istikamettede daimi bir faaliyet halindeydi. Edebiyat Fakültesini sonuna kadar takip ederek edindiği kültürü ilk önce edebiyat tarihi mütehassisi olmaya doğru bir hamle yapmış, fakat sonra kendisini tamamla-

Halit Bayrı'nın son günlerine ait bir portresi.
(Neçmi Rıza'nın kalemlisi)

Yazan: ATSIZ

halk edebiyatı ve folklora vererek bu subenin başlica otoritesi haline gelmiştir.

Pek çok dergilerde pek çok yazıları ekmiştir. İsmail Nâmi imzasıyla çıkan şiirler de onundur. Fakat en olgun yazıları Halk Bilgisi Haberleri ve Türk Folklor Araştırmaları dergilerinde çekilmiş bulunan halk edebiyatına ve sazşairlerine ait yazılarıdır.

Halit Bayrı, en eskilerinden günümüze kadar bütün halk sairlerinin şiirlerini toplamış, her birisinin hayatı hakkında bulabildiği bilgiyi derlemiş ve yılár geçtikçe değeri artacak olan olmez bir külliyat içinde getirmiştir. Diğer bir hayli eseriyle birlikte bılıhassa bu külliyatı bastırabilmek onun başlica emeli ve izdirabı idi. Bu eseri kendi hcsabına bastırmadığı için imkânlar aranmış, hatta bana da bir çare bulmamı tekli etmiştir. Ne yapabilirdim? Tanıdığım bir iki yere müracaat... Fakat manlesef müsbet netice alamamıştık.

Diyarbekir'in eski ve tanınmış bir ailesine mensup olnakla beraber İstanbul'da doğup büyümüştü. Kendisinde ödürlü tesir yapan emekliliğinden sonra, İstanbul'u sevt semt dolaşarak tanımak ve halkiyat bakımından notlar toplamak işine de başlamıştı. Zannederim, ölümlü hazırlıyan sebeplerden biri bu oldu: Kişi günlerinde yapılan gezintiler onu müzmin bir bronsite yakaladı. Ondan sonra da gerekten tedbirleri daima ihmali etti ve ne diyeysim, benim çok dostane, yani çok acı ilaç ve ihtarlarım bile kår etmedi. Çünkü căşmaya alışan bütün insanlar gibi evde işsiz giğsüz oturmak ona çok ağır geliyordu.

Bu dağınık satırlarım Halit'i tanıtmak iddiası ile değil, hâträsına saygı için yazılmıştır. Sazşairleri hakkındaki külliyatını «Türk Folklor Araştırmaları» dergisi basmak imkânını bulursa hem memlekete unutulmaz bir hizmet yapmış, hem de zayıflı Halit'in muzdarip ruhunu şad etmiş olur...

30 Aralık 1958

Bayrı'nın Arkasından :

Kaybettigimiz Büyük Folkloreu

Yazan: Hilmet Turhan DAĞLIOĞLU

Otuz yıl öncesine kadar memleketimizde folklor hareketleri göze çarpımıacak kadar zayıf ve kendini tanıtmayıp, kuvvetli bir durumda idi. Bu nülla beraber halk arasında bütün canlılığıyla ayakta duran folklor, Türk halkının en asıl varlıklarından biri olarak ta yaşamaktı.

Edipler, sairler, romançular, sanatkârlar halk bilgisine pek değer vermeyenler, gerçekten ziyade sun'lige, realiteden ziyade hayâle değer veriyorlardı. Halktan gelen ve halka ait olan her şeye vuruludama (Kaba ve Kabaklı) idi. Karacaoğlanlar, Dertiler gibi «Halk sairleri» sözde aydın geçmişlerin değil kuvvetini halkın ruhundan, varlığından almış olan geniş bir topluluğun malı gibiydi. Garp anlamına göre bizde henüz bir folklor hareketi başlamamıştı. Dr. Kunoşun incelemeleri, yazımları geniş ölçüde akışlar yapamıyordu. Memleket bu işlere kendini vakfedecek fedakâr, idealist insanlara susamış bulunuyordu.

Bir milletin gerçek varlığını, değerini, büyüklük medeniyetini ancak folklor araştırmacıları belirtebilecekler, bizi, bize tanıtacak amaca ancak bunlar ulaşabileceklerdi. İşte otuz yıl önce bize folklorun bilyüllü kandilini yakarak yolumuzu aydınlatan idealistlerden biri Halit Bayrı oldu. İlk zamanlarda bu kandilin işığı gereği çok sönüktü, etrafını pek aydınlatamıyor, hattâ sağдан soldan esen rüzgarların tesirile biişbüttün sonecek gibi oluyordu. Fakat mille-

1946'da yeniden kurulan Türk Halk Bilgisi Derneği'nin 1.12.1951'de yapılan kongresinde, Bayrı ön planda görülmektedir.

tin iç varlığı, kökleri, derinlerde olan kutsal sevgisi bu işığı söndürmedi, parlattı ve onu millî bir çırâğ haline getirdi. Gerçi bugün bile folklorun, devlet müesseselerinde müzecilik kadar bir değeri kabul edilmemiş olmasına rağmen folklor kendini, kendi büyük değerî ile milletle mâletmiş bir durumdadır.

Bundan otuzbes yıl önce İspartada orta mektep türkçe öğretmeni bulunuymordum. Vatanın her kösesi gibi burası da folklor bakımından zengin özellikler içinde idi. Kendimi gayri ihtiyâri bu zenginliğin sellerine kaptırmışım. Bir taraftan mahalli atasözlerini derliyordum; bir yönden de yerli âdet, türk an'aneleri toplamaya koyulmuştum. Bu hareket tâzim etraftan teşvik göreceği

yerde beni cetin durumlara düşürmeğe başlamıştı. İsparta'da o zaman kışın şiddetli soğukları hafifletmek için halk arasında yapılması âdet haline gelmiş «Lodosun kızımı Poyraza gelin etmek» âyini yapıldı. Aman bu neオリジナル bir âyındı, geniş halk tabakasını harekete getiren ne muhteşem bir manzaráydı. Bu âyini o zaman bütün tafsiliyle «Vatan» gazetesine yazmıştım. Aradan çok geçmeden mahallim aydın gegineleri, ileri gelenleri tarafından «her şey yazıldı bitti» de bu mu kaldi, memleketi bu kadar geri kalmış ve bâti itikadılara bağlı göstermek yakışır mıydı? diye sitem ve tarizlere mazur kalmaya başlamıştım. Bu haller karşısında bir iç sarsıntısına uğradı olmuştum. İşte tam bu sırada bana iimit ve cesaret veren tek insan rahmetli Halit Bayrı olmuştu. Henüz rahmetli ile tanışmamışdım. Bana yazdığı mektupta yazımı okuduğu ve böyle incelemelerde bulunarak memlekete hizmet etmemi taşıye ediyordu. Bundan sonra kendisiyle muharebemiz devam edip durdu. Kendisine ithâf ettigim bir yazı (İsparta'da kadınlar nasıl eğlenirler) yazısı, «Mili» mecmuada intişâr etti. Artık folklor araştırmaları onun gösterdiği ışık sayesinde bütün varlığı sarmış bulunuyordu.

Istanbul'a gelince garip bir tesadîf eseri olarak onuna ev komşusu olduk ve çalışmalarımızı hem sıklaştırdık, hem de, birleştirmek suretle bir düzene koyduk.

1932 yılında Rahmetli Yusuf Ziya Demircioğlu ve ben birlikte iki ay kadar siren bir Balıkesir folklor araştırma gezisine çıktık. Sanırım ki bu araştırma gezisi folklor incelemeleri bakımından tarihi bir değeri olsa gerekir. Eğer o zaman dahi çok maddi imkânlarla sahip olsaydı! memlekete daha çok hizmet edebilirdik.

«Halkbilgisi Haberleri» dergisinde

kendisile birlikte yirmi yıldır yakın yazı, fikir, ruh arkadaşlığı yaptı. Folklor ateşi bizi âdet yaktı ve sevginin cezbesile gayretlerimiz her gün biraz daha artıyordu.

Halit Bayrı'nın folklor alanında memlekete, ilim âlemine ve Türk milletine yaptığı hizmetler gerçekten büyük ve verimli olmuştur. O son nefesi kadar inanıldığı dâva ve idealine sarılmayan bir imanla bağı kalmıştı.

Bize folklor ait irili ufaklı bir çok değerli eserler kazandırmış olan Halit Bayrı üzüllererek yazmamı kahayutında yeter derecede takdir ve himaye görmemiştir. Çok mahdut imkânları başarıyla işler karşısında hayran kalmamak mümkün değildir. Dileyelim ki, bundan sonra folklor'a daha çok önem verilsin ve bu işe kendilerini vakfetmiş olanlara yardımlar esirgenmesin.

Milletin asıl varlığı, sanat, ahlâk, şiir, medeniyet ve kültür zenginliğimiz folklor araştırmalarla bir kat daha zenginleşecektir, atalarımızın bize emanet

II. Bayrı, 1941 de bir istirahat anında

ettiklerini, bu suretlé biz de kendi çocuklara armağan etmîs olacağız.

Halit Bayrı yaptıklarla daima kalberimizde yaşayacak ve folklor tarihimize müstesna bir yeri olacaktır.

Ey benim aziz ve değerli dostum; mezarında rahat uyu!... Senin idealini yaşamak kutsal ve millî sevgimizdir.

Gelecek seyirlerde, İsmail Hünkar'ın hâzırlığı ve bu seyirlerde şerîmîyen Ağıt Remzi Akbaş, M. Halit Bayrı inâdet basıtı yazısı bulacağınız.

T.F.A.

Zamanızın Bir Ölüm Dolayısıyle :

Türkiye Folklor Âleminin Kaybı

Yazar: M. Şakir ÜLKÜTAŞI

Halit Bayrı, 1939 da, o zamanki İakdîkları ve yakın dostu bulunan Sabri Esat Sivavusgil ile.

Halit Bayrı, bilhassa Türkiye Halk Edebiyatına ait yaptığı kıymetli nesriyatıyla tanınmış bir folklorcu. Halit Bayrı, 1 Kasım 1927 de, İshak Refet (İşitman), Ziyaattin Fahri (Fındıkoglu) ve İhsan Mahvi'nin teşebbüsleriyle, merkezi Ankara'da olmak üzere kurulan «Türk Halkbilgisi Derneği»nin İstanbul Mümessilliğinde (1928 - 1932) ciddî çalışmaları ile temayız eden arkadaşlarımız arasındaydı. Bu grubun o zaman nesrettiği on iki kadar muhtelif kitap ta daha ziyade Halit Bayrı'nın gayretiyle yayın sahâsına konulmuştur (Halkbilgisi Derneği'nin «Kuruluş, mesai ve nesriyat» hakkında fazla malumat için, bîzim H. B. Haberleri dergisinde (sayı 95., Eylül 1939) çıkan yazımıza bakınız).

1932 de «Halkevleri»nın kuruluşu üzerine, «Türk Halk Bilgisi Derneği» kapanı ve Türkiye Folkloruna ait bütün çalışmalar, Halkevlerinin Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesi'ne intikal etti. İşte Halit Bayrı'nın folklor sahasındaki daha sürekli mesaisi, fikrîmce, bundan sonra başlamıştır. Bayrı, o zaman İstanbul — Eminönü Halkevi Dil, Edebiyat ve Ta-

rih Şubesi Başkanlığına seçilmiş ve bi işini büyük bir gayret ve dirayetle iftî etmiştir. Halit Bayrı, bu esnada da hâl önce, yani 1 Kasım 1929 da Halkbilgisi Derneği'ne nesrine başlanmas olası «Halk Bilgisi Haberleri» dergisinin yazı işleri müdürülığını üstüne alarak bunun montazan çıkışmasını sağlamıştır. Halit Bayrı, bir taraftan «Haberleri» nesrine devam ederken öte taraftan da Başkanı bulunduğu Kolon nesriyatı olmak üzere Türk Halk Edebiyatına ve Folkloru'na ait on kadar da eserin nesri ni sağlamıştır.

Halit Bayrı, bu dergide ve Halkevi nin çıktırdığı «Yeni Türk» de kendisi sa hasına ait kıymetli nesriyat yapmıştır. Son yıllarda, çalışkan folklorcumuz İh. san Hünkar'ın ekmekmekte olduğu «Türk Folklor Araştırmaları»nda da Bayrı'an kıymetli yazılarını okuyorduk.

Halit Bayrı'yi 1929 da tanıdım. Ben o zamanlar Halkbilgisi Derneği'nin Sinop Mümessili idim. Kendisile dostluğumuz uzun zaman devam etti. Yazılı rîma karşı özel bir ilgisi vardı. Hattı «Haberler» in 95. sayısını bana tabii etmek kâdirbillerliğinde bulunuydu. Halit Bayrı'nın ölümü, Türkiye Folklor Âleminin gerçekten bir kayıp olmuştur.

Balıkesir Folklor Gezisi'ne katıldığı zaman, 10.8.1933. günü İlâmet Turhan ve diğer birzugâncı

Idealist ve Çalışkan İnsan:

Mehmet Halit Bayrı'yı Anarken

Yazan: Mahmut R. GAZİMIHĀL

Halit Bayrı hakkındaki hatırların başlangıcı, Darülelhan'ın bir odasında onun isbaşlığında kurulan Halk Bilgisi Birliği'nin idealist folklorcu arkadaşları çevrelerinde toplayan Derneğine kadar geriledi. Cümlemiz ilk hevesli iyiyledik. Fahrî reis Prof. Fuat Köprülü idi. M. H. Bayrı yazaları toplamakta ve vermekte gayet titizdi. Basımlarda prova tashihlerini kendini vererek hep o yapıyordu. Metotluydu. Derneği'nin kitaplar sırasından ilk bir denemeyi hiç unutmadı. Dr. Caferoğlu Ahmet, dilden yetkiyle, «Türkçede — daş lâhihâk kelimeler konusunda vermişti. Bu 1 numaralı kitabı başka faydalıları takip etti. Halk Bilgisi Haberleri dergisi, yüzde çok fazla silren sayılarla millî kültür bilgisine yüzlerce faydalı yazı kazandırmıştı. Çıkarılanlar hep onun seçim ve tasvibinden geçtiği için, verilen her bilgi önemlidiydi, pürüsüzdü.

M. H. Bayrı'nın kendi yazılarda: Makaleler ve kitaplar halindeki onun neşriyatı-süklet merkezi çağrıların halk nazım sanatçlarının verimlerinde toplanmak üzere, çeşitli konulara dair. Titiz araştırmaların verimi olan bu yazınlarda kâmil, kaynak güvenliği ve inanılır bir ciddiyet hâkimdi; bilime yakışır bir tarafsızlık ve ölçü, çalışmalarında esasti. Cümlesi hakkında yetkililere esâhî ve açıklamalı bibliyografyalar çıkarılacağına göre, buna iltiyyat bulduğu için, tasnifi yoluyla gitmek bana düşmez. Sadece, folklorun aşıklarından biri olarak çok dikkatle çalışmışlığına işaretlemekle yetinirim.

Kendisile çok sevîşirdik. Son yıllarda da bu hâlsane ve karşılıklı saygı ve muhabbet devam etti. Ancak, bir aramuzda beni pek üzün bir menfi müddâhale olmuştı. Bir gazetede izi kaldığı için bu kargasılığa dokunmadan edemiyeceğim: Dernek içinde folklor önderliğinin emeline kapılabilcecik kadar zaafa düşen rahmetli

Bayrı 1946'da Celâl Musahipzade ve Tahsin Demiray'la bir gezinti esnasında

bir arkadaş (ki sonradan Ankara'da cennet getirerek perişan bir vaziyette hayatı gözlerini kapadı) hiç suçum olmadığını, halde onunla benim aramı açtı: «Onun mevkîinde gözüm olduğunu» mukatsa kendisine söylemiş! Halit te buna nasilsa inanarak bir gazeteye tencidkâr ve act bir beyanatta bulundu. Meşrebime ve halime taban tabana zıt bu uydurmaların yazılışından ne gariptir ki beni yine o (sonradan tecennülle ölen) arkadaş haberdar etmişti. Yazısı okuyunca tabiatle küplerle bindim; sert bir cevapla aynı gazetede mukabelede bulundum.

Aراسı çok geçmeden M. H. Bayrı özür dilemeye geldi ve barıştık. Ara bozulğu fark etmemiştir.

M. H. Bayrı merhum düüst bir arkadaşı. Vefati bilim dünyamız için büyük bir zayıflattı.

Şahsına son yıllarda ayrı bir mühümiyetle yakınlık göstermiş olan M. H. Bayrı'nın aziz hatırlasını burada bir kez daha hayranlıkla anarım. Allah rahmet eylesin.

Anadolu'yu İlk Keşfe Çıkanlardan :

Edebiyat Tarihçimiz Bayrı

Yazan: Mehmet GÖKALP

İstanbul folklorunu bir an önce tespit etme işini, Halk Bilgisi Derneği'nin ilk çalışmalarını 1929'da beraber yaptığınız gerçek Türk folklorucusu Mehmet Halit Bayrı'dan istedik...

Bu cümlenin muharriri Tahsin Demiray'dı ve Musahipzade Celâl Beyin «Eski İstanbul» adlı eserini takdim ederken gerçek bir Türk folklorucusunu da zikrediyordu. O kadar ki Demiray: «Mehmet Halit Bayrı'nın eseri — yâni İstanbul Folkloru— Musahipzadenin bu eseriyle birlikte bir bütün teşkil edecekler.» diyordu.

İstanbul Folkloru olsun, Anadolu Folkloru olsun bu konuya el ve göz atan herkes daima bir ismi okuyacak ve görecettir. Bu isim, yâlarcâ Türk harsiyatım, folklorunu, halk hazinelarını arar gibi araştıran ve tanıtan Mehmet Halit Bayrı'dır.

Mehmet Halit Bayrı ismini ilk defa Erzurum Lisesi son sınıf öğrencisiyle «Ülkü» dergisinde çikan (iki Aşık Arasımda» adlı ilgi çekici bir etüd vesilesiyle duymustum. Hemşehrî şair Huzurî ile Aşık Remzi'nin karşılıklı deyişlerini içine alan bu yazının yazarı

H İ Ç

Dünyada hergeye bir sonu vardır,
İstan'da nihayet ödür, gönüller,
Sanna ki her gün bir başka bahardır,
Kış olur, dört yanı dumanlar büür.

Gölede az hayatı çaktır ağlayan,
Çırpanız izdirip içinde ethan,
Asla fayda vermez servet ü sâman,
Herkes kaderine bağlanır, yürür.

No yapsan nafile dânum gözyası,
Tâlib denen kalbe kırar dik başı,
Kuyar sânumize zohîl aşı,
Kendisi ortada eteğin sürüür.

Bağın varsun, yarın yoksun iyi bli,
Bu sözü işpatla istemez delil,
Bemzi der ki tenin zelli ü sefil
Çok geemez topraka dağılır, cûrûr.

2/5/1949
Aşık Remzi AKBAS
(M. Halit BAYRı)

ni çok merak etiyordum. Şunu da ilâve edeyim ki Huzurî hakkında en berâk ve sade yazımı Bayrı yazmıştır.

Yüksek tâhsili yapmak üzere 950'de İstanbul'a geldiğimde «Türk Folklor Araştırmaları» dergisinin azimli sahibi ve yazı işleri müdürü İhsan Hüner Beyle taşındı. İlk görüşmemizde M. Halit Bayrı'nın adresini istedim. Genç bir folklor araştırıcı olarak üstâdi ziyarete gittim. O zaman Kapalı Çarşılık'ta İstanbul Belediyesi Mezar İdaresi'nin müdürü idi. Beni gayet sahip karşılıdı. Yaşlanmış olmasına rağmen zekâsını aksattıren iski gözleriyle gülmüşyeyrek;

«Demek Doğudan geliyorsunuz. O halde çantanızda çok leklik vardır.» diye iltfâta bulundu.

İki yıl sonra Göztepe'de Gemuhluoğlu Fethi Bey'i ziyarete gitmiştim. Hayli kalabalıktı. Söz folkordan açıldı. Fethi Bey: «Halit Bayrı'yi tanır musun?» diye sordu, tanıldığımı söyledi.

«Onun ilk folklor çalışmaları 1924-25 yıllarında Anadolu dergisiyle başlar.» dedi. Gidip özel kitaplığından arap harfleriyle yayınlanan «Anadolu» dergisinin 12 sayılık koleksiyonunu getirdi. İçindeki bahislerin başlıklarını okudu ve:

İşte, bizde Anadolu'yu ilk ele alan Bayrı'dır. Memlekât realitesini ilk haber veren odur. Bayrı, yurt sevgisini duyuyan ve duyuran bir insandır,» dedi. O zaman Bayrı'nın değerini daha iyi anladım. Hele «Düşünce», «Halk Bilgisi Haberleri» ve «Yeni Türk» dergilerini araştırdı, yazlarını okuyunca, onun hizmet ve değerini daha derinden kavradım.

Onun bütün eserlerini Maarif Vekâleti veya Türk Dil Kurumu'nun yayımlamasını sabırsızlıkla bekliyoruz. Anadolu'yu keşfe çıkanları tanıtmalıyız. Bayrı, Anadolu'nun toprağını, insanını, örf, âdet ve sesini keşfetip, bize duyuranlardan biridir, onu unutamayız.

O'nu Anarken

Yazan: Sadi Yaver ATAMAN

Bundan 30 yıl kadar evvel, Bartın'da çıkan ve aynı adı taşıyan Gazete, öyle samiyorum ki, sayfalarını folklor bahisine cömertçe açan ilk mahalli gazetidir. Benim de ilk arastırmalarımı yazıldığım «Bartın» gazetesinde M. Rağıp Gazimihal, Vahit Lutfi Salıcı, M. Şakir Ülkütaşır, Abulkadir İnan gibi, folklor arastırmalarına, memleketin bu köşesinden ışık tutan imzalar vardı. Değrin bir aşk ve hevesle çalışıyordu, Türk Folklorunu o zamana kadar bilinmemiş, tanınmamış hemen hemen bittiği değerleriyle Bartın'da bulmak kabildi. Hemen ilâve edeyim ki, Türk Müzik Folkloru'nun yabancı alâkayı çekisinde Bartın'daki bu nesriyat amil olmuştur, denilebilir.

Bu küçük mukademedenin Mehmet Halit Bayrı ile ilgisi söyledir. Ben o sırada Safranbolu, Bartın ve Ereğli havâlişinde arastırmalar yapıyordum. Halk Müzikisi üzerinde teksif ettiğim bu çalışmalar meyannında, mahalli saz ve halk sairlerine ait vesikalari da topluyor ve yaymıyordum. Safranboluda Aşık Muhamrem, Aşık Pekmez, Şebebi ve İlgaçlı Aşık Naîl'i, Ereğlide Hüzn'yi ve Çıraklı Raci'yi bulmuştum. Daha ziyade bir divan sairi olan Hüzn'ile, halk sairleri gibi de yazıp söylemeye be nimsememiş bulunan Raci'den ve diğerle-

rinden Bartın sütunlarında verdiği örnekler, bilhassa Sadettin Nilzhet ve Halit Bayrı'nın alâkalarını çekmiş ve kendileriley mektuplaşmış olmuştu. M. Halit Bayrı, aynı zamanda kuvvetli bir irtical Şairi olan Hüzn ile, Çıraklı Raci arasında geçen bir müşaereyi, o zaman kendisinin Müdürü olduğu Halk Bilgisi Haberleri adlı dergiye almış ve bana bu dergiye yazı göndermem hususunda fırsat vermişti. Üstadın alâkasını çekon bu müşaerenin hikâyesi kısaca şöyledir: Bir gün Usta, Çıraklı Ereğlinin pazarına giden Bey Çayırlı yolunda, karşısından bir kadının geldiğini görür; ber ikisinden de içinde bu kadının yüzünü görmek arzusu uyanyar. Bire aah çekerler; bu sıradan esen rüzgar kadının yüzünden peçesini kaldırır ve yüzü meydana çıkar; Hüzn, rüzgarın açtığı bu güzel yüz karşısında, çıraklına döner, o anda irticalen «Ref» olunca vech-i canandan nikab» misramı söyleyiverir; Raci, Ustasının bu misramı derhal ve irticalen su misra ile tamamlar «Ter yüzünde doğdu sandım âfitab».. Ve Usta, Çıraklı pazar yolu boyunca müşaereye devam ederler.

Mehmet Halit Bayrı'nın biiyilk bir titizlikle çıkardığı «Halk Bilgisi Haberleri»ne ben de yazilar yazıyor ve kendisyle sık sık mektuplaşıyorduk. Bayrı bana bir mektubunda aynen söyleyordu: «Yaşa bilmem benden, küçük veya büyük müslüm? Sana ağabey diye mi, kardeşim diye mi, oğlum diye mi hitabedeceğimi şaşırıyorum?....

Bir müddet sonra İstanbulda ziaretine gittim. Onu yakından tanıymışım, derin samimiyeti, insanlığı, olgunluk ve tevazuu ile örnek bir insan olduğunu anlamış ve yüzünden hiç eksik etmediği o müstehzi gibi görülen gülüşü ile Mehmet Halit Bayrı gönüme taht kurmuştu. Hayatı boyunca Türk Folkloru'na ışık tutan ustamız Bayrı'nın ahatı nur ile dolsun.

Kardeşi Dinar Damgac ve yeğeni Hayrullah Onuray (Damgac) ile son resimlerinden biri

Bayrı'nın Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri

Yazan: İhsan HİNÇER

Mehmet Halit Bayrı, sağlığında olduğu gibi, ölüminde de mütevazi kalmasını bildi. Aramızdan sessiz, sedasız çekildi. Halbuki o, tek başına bir mitesesinin yapamayacağı kadar iş yapmış yıllarca tek başına Türk Folkloru'nu, halkiyat ve harsiyatını gerek yurd içinde ve gerekse yurd dışında temsil etmek bahtiyarlığını ermiştir.

Mehmet Halit Bayrı, 8 Şubat 1896 yılında İstanbul'da doğmuştur. Aslen Diyarbakırı idi. Annesi Maide Hanım, babası ise deniz binbaşı Diyarbakırı Ahmet Muammer beydi. Bayrı, tahsili İstanbul'da yapmış, İstanbul Dariülfünûn'un Edebiyat Fakültesini bitirmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nda yedek subay olarak Çanakkale'de çarpılmıştır. Terhis olduktan sonra ilk edebi mahsullerini vermiye başlamıştı. Aynı zamanda Ayasofya Meclisi kâtipliği memuriyet hayatına atılmış, Cumhuriyetin ilanından sonra İstanbul Belediyesine intisap etmiştir. 1925 te girdiği belediye hizmetinde Nesiyyat Müdürlüğü Şefliği, İktisat Müdürlüğü Müdür Muavinliği, Hesap İşleri Müdürlüğü Murakipliği, Levazım Müdürlüğü ve Mezat Müdürlüğü gibi vazifelerde bulunduktan sonra 1953 yılında emekliye ayrılmıştı.

Emekliliğini müteakip, bir ara Remzi Kitabevi'nde redaktör ve musahibî olarak çalışıktan sonra İstanbul Çocuk K. Kurumu İl Müdürlüğüne geçmiştir. Ölümlüne kadar burada çalışmıştır.

Değerli ustamızın edebî ve folklor sahasındaki çalışmalar ise 1918 de yedek subaylıktan ayrılp İstanbul'a döndükten sonra ilk eseri olarak neşrettiği ve Çanakkale Savasına alt mensur duyuşlarını nakleden «Mazilden Bir Yaprak» isimli eseridir. Bu eseri, İhtiyat Zabitleri Teavîm Cemiyeti 1919 da bastırmıştır. Bundan sonra Prof. İsmail Hikmet Erbaylan'ın çıkardığı «Dilşîce» dergisinin yazı işleri müdürüüğünü yapmıştır. Bu tarih 1922 ye rastlar. 1924 — 1925 yıllarında ise «Anadolus» dergisinin idare-

sini aynı şekilde üzerine almıştır.

1927 yılında dostu ve Ankara Kız ve Erkek Liseleri felsefe ve sosyoloji eğitmeni ve İstanbul Darülfünûnundan arkadaşa olan Ziyaettin Fahri ile başbaşa vermişler, bir folklor, halk bilgisi Derneği kurmak için nizamname hazırlamışlardır. Ziya Gökalp'in açtığı yol dan yürümek azmle işe koyulmuşlardır. Bu iki dost, Türk cemiyetinin ve fikir hayatının ancak, halkın asırlarıdır her

Son resimlerinden biri: Pondik'te ikinci dostu ile, di geleneğ ve yaşamında mevcut kültür ile muasır seviyeye ulaşacağına inanmışlardır. Bayrı'nın hemşehrî olan Gökalp'in açtığı Türkçilik yolunda yürümek azmle «Türk Halkbilgisi Derneği»nin böylece ilk temel atılmış oluyordu.

Bu şekilde, Halit Bayrı İstanbul'da olduğu halde, Prof. Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu ile birlikte tasarladıkları comiyet 1927 yılında Ankara'da kuruldu. Kurucular içinde İshak Refet İşman, öğretmen İhsan Mahvi de bulunuyordu. Bir sene sonra da derneğin İstanbul şubesini teşkil etti. Derneği kurucuları arasında bulunan Konservatuvâr eski müdürü Yusuf Ziya

Demircioğlu, bu sırada halk türkileri ve efsanelerini derlemeye başlamış, folklor çalışmalarını yapıyordu. Bu haberin büyük bir sevincle aldı. Mehmet Halit Bayrı ve arkadaşlarına o zaman Şehzadebaşı'nda olan Konservatuvar binasında bir oda verebileceğini söyledi. Böylece Halit Bayrı ile arkadaşları Abdülkadir İnan, Ağah Sirri Levent, Prof. Fuat Köprülü, Prof. Ahmet Caferoğlu, Ahmet Kutsi Tacer, Ekrem Besim, İhsan Hamamioğlu, İzzet Adil, Melihat Sabri, Mahmut Ragip Gazimihalı, Yusuf Ziya Demirci, Raife Hakkı, Prof. Dr. Süleyman Ünver, Haluk Nihat Pepeyi, öğretmen Sadi, Sirri Numan Bilge İstanbul'da «Türk Halkbilgisi Derneği» şubesini faaliyete getirdiler.

Ankara'da toplanan Derneği ikinci umumi heyet toplantısı çok ilgi çekici olmuştu. İdare ve İlim heyetlerine seçilen zevat memleketimiz en değerli ilim adamları idi. Bu surette gerek bütün ilim adamları ve gerekse mes'ui resmi merci olan Maarif Vekâleti, millî kültürün ön safa geçmesine büyük önem veriyordu. Derneği vazife alanlar arasında zamanın Maarif Vekilleri Mustafa Necati ile Vasif Çınar da vardı. Binaları Eski Eserler Müzesi Mütüllü Halkt Bahçe, Hüseyin Avni, Prof. Fuat Köprülü, Nurettin İbrahim, İshak Refet, Ali Rıza Özkuş, İsmail Hikmet, Hasan Fehimi, Ziyaettin Fahri, İhsan Mahvi, Ridvan Nafiz, Mesaroğlu, Halil Fikret, Hamit Zübeyr, Said Nazif, Falk Reşit, Yunus Kâzım, İsmail Hüseyin, Ahmet Sükrü Tuna, Ali Rıza Yalçın, Falka İ. Öhan, Mustafa Resit, Esat Çi-

Bayrı'yi Anma Günü (31.1.1959 Cumartesi günü)

«Türk Folklor Derneği» 1. K. Başkanlığından: Derneği'nin 31.1.1959 Cumartesi günü saat 15'te Çemberlitaş Türkiye Muallimler Birliği salonunda, Türk Halk Edebiyatı ve Folkloruna ömrüne vakaneden merhum kurucusu olan Mehmet Halit Bayrı'yi anma günü tescil edildi.

Üyelerimizle, kendisini sevenlerin bulunduğu bir yerde oluyor.

nar, Talât Mümtaz Yaman, Vahit Lütfi Saleç, Zeki Dalboy, Mustafa Cavit, M. Şakir Ülkütaşır, Ömer Bedrettin Uşaklı, Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Hursit Alpaslan, Mustafa Hakkı, Cenap Refik, Eflâtun Cem Güney, Trabzon müfettişlerinden Şevket takip etti. Teşkilatta faal görev aian bu zevattan başka sayısız fikir adamı Derneği'nin destekleyicisi idi. Halit Bayrı, bu durumu gördükten sonra İstanbul gübesinin çalışmasına dört elle sarıldı. Daima en fazla iş gören, fakat yine daima ikinci planda kalmayı tercih eden bir halde çalıştı.

1929 Kasım ayında İstanbul şubesinin tarafından çıkarılan «Türk Halkbilgisi Haberleri»nin 1. ci sayısı yayılmıştı. Bu dergi, binbir müşkilâtlâ çıkışına devam etti. 1931 yılında 19. sayısına kadar çıkan dergi bir ara kapanmış. Çıkamamak tehlikesi geçirdi. Fakat Halit Bayrı'nın teşebbüsü üzerine 1933 yılında Eminönü Halkvei Dil, Tarih, Edebiyat Kolu Başkanı olan Prof. Köprülü'nün yardım ile 1942 yılına ve 124. sayıya kadar çıktı. Halit Bayrı, yıldan yıldan, usanmadan bu derginin başında çalıştı. Gerek Derneği Halkevlerine iltilâk ettiği 1932 yılından evvel ve gerekse sonra folklorcularla teması kesmedi. Onlarla muntazaman muhabere ile temin ettiği yazıları dergide negretti. Bunlar içinde daha geniş olanlarını kitap haline getirdi.

Bu arada kendisi de folklor gezilerine iştirâk ediyor, İstanbul folkloru hakkında araştırmalar yapıyor, bir an dahi boş durmuyordu. Halit Bayrı, bu en verimli çağında Türk içtimaiyatına büyük hizmetlerde bulunmuştur. Ayrıca bu sahâde çalışmaları da teşvik etmiştir.

Türk Halkbilgisi Haberleri dergisinden başka daha sayısız dergide, folklor, edebiyat ve Türkçülük konusunda sayısı binleri aşan makale ve yazı neşretti.

Halit Bayrı'nın, bu yazıların dışında kalın ve kitap halinde neşredilen eserler sunlardır:

Maziden Bir Yaprak (1919),

Mâiller (1922),

Cumhuriyet Devrinde Halkbilgisi Hareketleri (1933),

Bahkesirli Bir Sair (1934),

İstanbul Argosu ve Halk Tâbirleri (1934),

Belediye İşleri Kılavuzu (2. cilt, 1936),

Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar (1937),

Halk Adepleri ve İnançları (1939),

İstanbul Folkloru, cilt I. (1947),

Belediye Gelişleri Kanunu ve Gerekçeli (1948),

Muhtar Aşar (1948),

Mahalli İdareler Kılavuzu (3. cilt, 1949, Muhtar Aşar),

Halk Şiiri XIX. Yüzyıl (1956),

Halk Şiiri XX. Yüzyıl (1957),

Geyheri (1958).

Bayrı'nın bu basılı eserlerinden başka «Dadaloğlu Hakkında Notlar» isimli bir eseri daha olduğunu habes aldigımız halde, onu görmek mümkün olmadı. Yakında Maarif Kitaphanesi tarafından «Viran» adlı eseri de basılacaktır. Daha hazırlamp ta basılmamış bir hayli eseri vardır. Bu arada aynı günler içinde kaybettigimiz büyük şair «Yaşa Kemal ve Eserleri» adile hazırlanmakta olduğu bir eseri de yanında kalmıştır.

Hazırladığı, fakat bastırınak imkânı bulmadığı eserleri de sunlardır:

Viran (Hâlen Maarif Kitaphanesince basılmakdadır),

Sak Sârları Hakkında Araştırmalar (Altı cilt),

Mutassarrıf Halk Sârları Hakkında Araştırmalar (iki cilt),

Bektaşı Sârları,

Üç Kadın Sârları (Son günlerinde bu eserin iki kitap hâlinde tescil edilmiş),

Son Osmanlı Târibâhâleri,

Türk Halk Edebiyatında Atatürk ve İnönü,

Çanakkale Savaşı Hâtûraları,

İstanbul Folkloru, Cilt II.

İstanbul Semtleri,

Aşık Romî Akbaş mahlası ile yazdığı şiirler.

Merhum, 1896'da doğduğuna göre, henüz 62 yaşında bulunuyordu. En verimli çağını idrak ettiği muhakkaktı. Lâkin son yıllarda sıkış ettiği ve ait aydanberi de bir hayli yıpramasına sebep olan romatizma ve bronşiti onu zayıf düşürerek, zamansız olarak bîzden uzaklaştırdı. Son zamanlarda vâiniz «Türk Folklor Araştırmaları» dergisinde yazıyor, onum, «Türk Halkbil-

DAYIMIZ İÇİN

Yazarlar: Merhumun Yegenleri
Fahrihânsa ONURAY - Mihrihança DAMGACI

Küçük denebilecek bir yaşı babamızın yakını bir gecede annemizi kaybetmiş, gerek annemiz, gerek birileri, bütün teslimimizi dayanımızı sıkar, şefkatli birliğinde bulmuştur. Ecel, dayımı, bahâmiz ve nihayet herşeyimiz olası Halit Bayrı'yi da almakta, üçüncü defa birileri teselli lokânsız büyük bir acıa gerketti. Zamansız gelen ölü, üçümüzü yeniden yetim bıraktı. Bu büyük kayıptan dolayı, yaşadığımız müddetle, tâmideki sizi dinleyeceek, ruhumuzdaki yara onluyamaz.

Çok sevgili dayınız bütün ömrünüz ailesine, meslekine ve kitaplara vermişti. En büyük zekâ yavasında bulunmuş, en mes'ut dâliklerin kitaplarıyla başbaşa getirmiş, vazifesine tükenniyen bir enerjî ile sarılmıştı.

Annesine astırı hürmetkâr, kardeşi oysa annemize candan bağlı olup, bizleri öz yolaları sayardı. Dairesinde ve evinde çalışmaktan yâlmâzdı. Örel kitabılığında çalışmaya başladığında zaman sanki dünya ile irtisâsi keser, başladığında yazdı, okunduğu kâzâ, bittirmeye uğraşındı. Budular tamamadığı takdirde ifade etmemes bile, sazdetini gözlerinden okumak mümkündü.

İste bu geceli gândizâli çalışmanın mahsûlâtına yarar ve 35'li bulan eser... Bârların hândî neşredilim 17'si çok sevdî oluyor, yine çok sevdî klapolarla dolu odaında durnuyor.

En büyük astusus eserlerinin basılmaması, hasta iken bile eldilleri ister, bir bir göden geçir, basıramamaktan dolayı teessüllerini gizliyor.

Sünlü, o eserleri saklamak, bizlere düşen en mukaddes vazifedir. Bu vazife ile gelen biri sevgi ile yapacakır. Çünkü onlar, dayanımız bir ömür verdigi en kıymetli hâzırızdır. Yâlmâz, saklamak ve korunmak'a yetenizli bittişmi olmamı yâz da biliyoruz.

Bu kıymetli eserler bir kişînâ, bir ailenin dehî, bir milletinâdır. O eserlerin neşredilmesiyle sadece dayanımızın ruhu şad edilecektir, Türk kültürü de çok seyler kazanacaktır.

gisi Haberleri»nin biraktığı boşluğu doldurduğumu, bununla istihâr ettiğini söylüyor.

27 Ekim 1958 günü sabahla karşı saat 2 de kaybettigimiz Mehmet Halit Bayrı'nın acısını, bütün memleketçilerlere fikir ve sanat adamları, bu-

Istanbul'a Gönül Veren :

Bayrı'da Kitap Sevgisi

Yazar: Arslan KAYNARDAĞ

Kitap müsterileri vardır, Sahafalar Çarşısı'na acele bir şeyle öğrenmek için gelir. Öyle müsteri de vardır ki, Sahafalar Çarşısı'na geldiği zaman ayak üstünde bile olsa kitapeviye ve müstereviye pek çok şey öğretir. İşte rahmetli Halit Bayrı bu sonuncularданı. Çarşiya geldiğinde her dükkanına bir göz atıp iki çift lâf ettiğten sonra doğru Raif Yelkenci Bey'in küçüçük dükkanına gider, çoğu zaman orada bulunan kültür aşkı kimse ile ve Raif Bey'in kendisiyle kitaptan, edebiyattan, tarih-
selle folklorcular, yüreklerinde duymakta devam edeceklərdir.

Mehrum, Tahsin Demiray'ın yakın dostu idi, ikisi de milliyetçi ve halk kültürüne inanmış kimselerdi. Demiray bir araya Musahipzade Celâl ve Bayrı ile Eski İstanbul hayatı ve folklorunu ele almış ve bu sahada Musahipzadenin «Eski İstanbul Yaşayışı» ve Bayrı'nın da «İstanbul Folkloru» nun I. cildini nesretmişti.

Onun değerli kitablığı şimdi emin ellerde bulunmaktadır.

Mehrum hayatında bir defa evlenmiş ve bu kısa süren evliliğinden çocuğu olmamıştır. Kız kardeşi Dinar Damgacı Hanım ve iki aydın yeğeni hayatıdır. Yeğenlerinden Hayrullah Onuray (Damgacı) evli ve İstanbul Defterdarlığında memurdur. Mihrinisa Damgacı ise İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümünden mezun olup, Sakarya Lisesi Edebiyat öğrendenidir.

Doldurulmaz bir boşluk bırakarak aramızdan ayrılan Bayrı'nın tahtı, Türk folkorelarının vefali kalpleridir. Onun yer, bir folklorcu ve edebiyat tarihiçisi olarak doldurulmaz değerdedir (*).

(*) Türk Halkbilgisi - Folklor Derneği'nin kuruluş ve çalışmalarını, yazıldığı eserleri ve en bilgiyi Bayrı'nın kalemlinden takip için baktırıza: «Türk Folklor Araştırmaları» dergisi, silt 2, sayı 27 ile 26, Ekim 1951 ile Temmuz 1952.

ten konuşmaya dalardı.

Raif Bey ona cönlər bulur verir, ya da eski yazmaları arasında görebildiği folklorla ilgili şeylerlən bahsedir. Halit Bayrı bıkmak usanmak bilmiyen bir cönlər arayıcıydı. Yeni bir cönlə bulduğunda cocuklar gibi sevinirdi. Ben kendisine Raif Bey kadar faydalı olamıyorum. Bunun işi dükkanına uğradıkça şaka eder, «Yahu sen ne bigim sahafası, derdi, hanı, bize hıç kitap satmivorsun...» Doğrusu ben ona belki bir şey satmadım ama, o bana çok şey öğretti.

Cönlə arama yüzünden ilgisini kese kağıtlara kadar genişletmişti. Zira, acidır ama, doğrudur. Kağıt para editör diye, nice kıymetli kültür malzeməsi Sahafalar'a uğramadan doğrudan doğruya hurda, moloz kağıtlarla birlikte kese kağıdı imāclarineré gitmektedir. Halit Bayrı, kese kağıtlarından zaman zaman çok kıymetli folklor malzemesi, cönlər, halk şirleri élə gecirdiğini söylərdi.

Bir şey folklorla ilgili olsun da onu kendine çekmesin, imkansızdı. Bu konuda yayınlanan kitapların ilk müstərilarından olurdu. Amatör bir folklorcu olduğumu bildiği için beni de çalışımıya teşvik ederdi. Bitpazarının argo ve deyimlerile, bilmecə ve atasözlerini topladığını öğrenince pek memnun olmuştu.

İstanbul'un gerçek sevgisi ile doluydu. Meslek icabı bibliyografyası da sayıldığım için benden, herşeyden önce bir «İstanbul Bibliyografyası» yapmayı istemişti. Bayrı'nın İstanbul sevgisiyle folklorculuğu birleşince, bu şehrin folkloru alanında şüphe götürmez yetki meydana gelmişti.

Eserlerile kitaplığımızı zenginlestiren, yazılarla folklor ve halk eblebiyatı araştırmaları alanına yeni bilgiler katılan Halit Bayrı, kendi halinde, göstərişsiz fakat gerçekten idealist bir bıldırdı. Yerini doldurmak herhalde kolay olmayacağından.

10

VİTAMİNLİ

VİTAMİN	A	VİTAMİN	C
VİTAMİN	B ¹	VİTAMİN	D
VİTAMİN	B ²	VİTAMİN	E
VİTAMİN	B ⁶	NIACINAMIDE	
VİTAMİN	B ¹²	CA PANTOTHENATE	

AMPUL
DRAJE
GOUTTE

ECZACIBASI
LAQ
FABRİKASI
LEVEND

POLİ - VİTAL

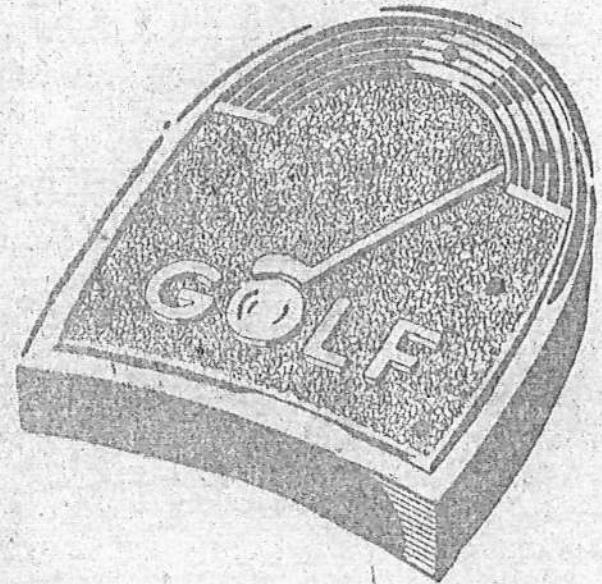
HIER İŞ ADAMI, VE HER MÜ-
ESSESE, REKLÄMLARINI İS-
TANBUL TRAMVAY VE TÜNEL
İDARESİ'NİN OTOBÜSLERİN-
DE, TRAMVAYLARINDA, DI-
REKLERİNDE VE TÜNELDE
YAPIYOR.

SIZ DE MALİNİZİ VE MÜSSE-
SENİZİ TANITMAK İSTİYOR-
SANIZ, İDARE'NİN BEYOĞ-
LU'nda, METRO HAN'DA 4.
lineil KATTAKİ İLANAT BÜRO-
SU'NA MÜRACAAT EDEREK,

I. E. T. T.
NİN VASITALARINDA YER
AYIRTINIZ.

«TÜRK FOLKLOR (= HALKBİLGİSİ) DERNEGİ» NİN YAYIM ORGANIDIR.

GOLF

24

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMLARI

20 TL 500 SAYI

Şubat 1959

İÇİNDEKİLER:

MACARİSTAN TÜRK ALIMINDEN ÇİZİMLER	Mahmut R. GAZİMIHAL
EĞİN MƏNLİLERİ	Ah. BİROL ÜNDEM
TUDUPŞULU KESİF (II)	Ah. ÖZDEMİR
ÖLÜMÜNÜN YILDÖNÜMÜNDÜ: YAŞIT LÜTFU SALCH	Serif HAYKUR
ASIK DÖNK SULTAN	Fatih HAKİP TUNCER
KONYA'DA SÄRİCALAR KÖYÜNDEN NİNNİLER	Beyit KÜÇÜRBEZİHDİ
KARS'TA DEHLENEN SAYACI TÜRKÜLERİ	H. F. KIRZIOĞLU
ASIK DURSUN ÇEVİLANI	M. HABİB BAYRI
ASIK REMZİ AKBAG, M. YALIT BAYRI MIDIR	İhsan HİNÇİR
GERBERİCTEN MANI VE AĞITLAR	Güner DEMİRAY
MERHMET HALİT BAYRI ANILDI	
BİZİ GELEN KİTAPLAR	

Sayı: 115

Kuruş: 50

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFА ÇİCAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

23

